

lo prevera qui vee tan gran miracle, adoneyllas per besar los pens a la himage. E la himage alargali la un peu ben un palm, e tel encara axi. El Papa, vists ten maraveyloses miracles, ab gran devocio e ab gran cor dona molts maraveyloses perdons en aquell loch.

Prop daquest loch de senta Agnes ha *une esgleya* (1) hon jan molt honradament lo sant cors de senta Costa qui fo fiyla del emparador Costanti.

Encara foren a *Senta-Creu* ✕ hon ha un loch qui es apellat *Iherusalem*, hon lo diable auci .I. Papa. En lo qual loch ha gran perdo a pena e a colpa la primera vegade que hom hi entre. En aquest loch es lo titol que feu fer Pilat sopra la creu ✕ de Ihesucrit: *Ihesus natus zarenus rex judeorum*. Encara ha en aquest loch un bras de la creu ✕ del ladra quis salva. E moltes daltres maraveyles.

Ffinito libro, sit laus, gloria Christo.

Qui scripsit scribat semper cum Domino vivat.

Aquest libre ha escrit En Pe Thomas, prevera e cappela del senyor rey.

Tot hom qui vuyla anar ho saber les indulgencias e perdons e miracles que Ihesucrit, fiyll de la verge Maria, ha ffets en la terra santa de Iherusalem (2) e en la terra sante de Roma, ab aquest libre se pora regir e açi ho trobara.

Scrit en lany de la Nativitat de Nostre Senyor .M.CCC.LXXXIII., ha .XX. dies del mes de maig en la ciutat de Bercelone.

JUAN B. CODINA Y JOSÉ M. DE ALÓS, Pbros.

UN MISSATGE DE YARMORASEN REY DE TREMECEN A JAUME IER

Tlemcen o Tremecen, vila fundada per los almoravids en un lloch extraordinariament pintoresch y fértil, a 800 metres d'altitut y a uns 90 kilometres de la mar, en la frontera de Marrochs y Argelia, era considerada, a la primeria del segle XIIIe, com la verdadera capital del Maghreb central, y formava un notable alberch d'estudis religio-

(1) *Santa Costanza*.

(2) El cuaderno de Santa María contiene además la relación de un viaje a Palestina en 1323, que pensamos publicar juntamente con el ejemplar que procedente de Ripoll se guarda en el Archivo de la Corona de Aragón, y que dió a la estampa el Sr. Pijoán en el *Anuari del Institut d'Estudis Catalans* en 1907.

sos y de pràctiques de pietat. La forma vulgar del nom apareixia a voltes difícil d'endevinar, com Tiremse o Tirimse, Tririmpce o Trinicem.

Estava ja en plena decadència l'imperi almohade quan un ambiciós y obscur berèber de la tribu dels Zenata, dotat d'excèpcionals qualitats y anomenat Yar'morascen ben Zeiyan, s'aixecà rebotle y no tardà gayre en establir-se com a dominador o senyor de Tremecen. Aquest fundador de la dinastia dels Bení-Zeiyan, regnà durant 43 anys, desde 1239 fins a 1282, data de la seva mort, succehint-lo son segon fill Abou-Said Othman. Yarmorascen no parlava sinó berèber; però tingué l'habilitat d'aparentar gran interès per a la propagació del estudi de la religió y de les ciències musulmanes y de rodejarse de savis alarbs. Va utilitzar, ademés, la milícia cristiana, que ja sots la dominació almohade guardava la vila de Tremecen. Sembla que quan Asaid fou mort, en 1248, durant una expedició contra lo propi Yarmorascen, destruït definitivament l'exèrcit dels almohades y considerant-se ja dit capitost del tot independent (donchs que a la primeria havia encare simulat cert acatament al soldà Almamún), prengué a son servey uns dos mil cavallers cristians, en bona part catalans y aragoneses, que havien estat a son del rey de Marrochs; y romaní tant cofey y orgullós de la magnificència que aquella milícia donava a les festes militars, que tractà d'augmentar son nombre. En aquest punt es quan trovam a Barcelona un missatger del citat sobirà de Tremecen y sospitam que vingué per qüestió d'aytal milícia cristiana, encare que'l missatger aprofitava lo viatge per fer negocis mercantívols.

Bonanbran, *sarracenus nuncius domini de Tyremse*, surt en nostre document inèdit contractant la venda d'alum y la compra d'armament ab lo mercader barceloní en Ramón de Banyeres, lo 30 de juny de 1250. Com és l'únich document conegut que'ns descobreix lo fet d'una missatgeria del famós Yarmorascen a Catalunya o sia a Jaume el Conqueridor, devem publicarlo, malgrat no declari textualment que hagués vingut a parlar ab nostre sobirà, cosa que's dedueix de la forma en que s'anomena *enviat del Senyor de Tremecen*:

«Sit omnibus notum quod ego Bonanbran, sarracenus nuncius domini de Tyremse convenio et promitto per firmam et legalem stipulationem tibi Raimundo de Bagnariis civi Barchinone et tuis quod antequam recedam de ciuitate Barchinone mittam in tuum posse uel tui mandatarii omnes res quas emma de illis tribus milibus quingentis bisanciis pro quibus tibi vendidi quingenta quintalia de alum et de aliis meis mille quingentis bisanciis sicut in alio instrumento quod tibi feci continetur; et etiam illa duo milia bisanciorum de quibus debent emi in villa Montispesulani armamenta ad opus mei, ueniant et stent ad mei ressegum et fortunam. Set si quod *Deus* (?) nolit ipsa armamenta amitterentur *nihilominus* (?) tennar mittere in tuum posse res

emptas de quinque milibus bisanciis per obligatione dictorum .D. quintalle de alum. Obligans tibi et tuis pro hiis firmiter complendis et attendendis me personaliter et omnia bona mea que habeo et debeo habere quibuslibet locis. Item dono fidejussores Berengarium Ermen-gaudi et Bernardum Materonis ciues Barchinone qui cum me et sine me tibi hec complere teneantur. Nos enim Berengarius Ermen-gaudi et Bernardus Materonis fidejussores renunciantes epistole diui adriani et consuetudini Barchinone et cuilibet alii juri pro nobis facientibus conuenimus et promittimus utrisque nostrum per toto sub obligatione omnium bonorum nostrorum tibi dicto Raimundo de Bag-nariis uel cui uolueris attendere predictam cum dicto Bonabran et sine eo. Actum est hoc II. Kalendas julii anno Domini MCC. quincua-gesimo. Sig^xnum Berengarii Ermengaudi. Sig^xnum Bernardi Mate-roni nos qui predicta concedimus et firmamus. (*caracters arabs*).

أبو عثمان رسل طر فليمن أعزده لله هو الكائن لهذا والخاب عليه بأمانه ودرعته
أن يعمل ما سبب إليه الرعم الاعلى وطار به عليه محضر اهر عشرونه الراى ودرعته

Testes hui rei sunt Guillelmus mercator et Bernardus Pinxenes et Petrus Vives. Signum Guillelmi Rosselli notarii publici Barchinone qui hec scribi fecit et clausit die et anno quo supra et cum litteris apponis in linea III^a ubi dicitur quingentis».

Encare que Abenjaldun recompta una conspiració de la milícia cristiana en 1254 y afirma que per axò fou disolta y que ja no volgué utilitzar-la may més lo rey de Tremecen, lo cert és que en 1265, Jaume Ier nombrà, estant a Barcelona, a en Vilaregut, alcaid dels cristians que s'anaven llavors a Tremecen y dels que ja vivien en aquella ciutat. Y en 1272, quan Abuyusuf, que s'havia apoderat poch abans de Marrochs, volgué conquerir també lo regne de Tremecen, tingué lloch una batalla en lo pla de Vasda, trobantse milicies cristianes en abdós camps, en lo de Yarmorassen y en lo d'Abuyusuf. L'alcaid de la de Yarmorassen caigué presoner y apar que era català (1)

Abuyusuf acabà d'estimar llavors la valor de dita milícia y volguent augmentarla, féu lo tractat de 1274, ab Jaume Ier, publicat per en Mas Latrie.

(1) En 1268, no devia estar Jaume Ier en gaire bona relació ab Yarmorassen, puix per decret del 27 octubre autoritzà a Guillem Grunyí y a sa companyia per preparar armaments contra'ls reys de Tunis y Tremecen. En canvi, als pochos dies de regnat, Pere'l Grand envia a Africa en Bernat Porter, per a tractar ab los reys de Marrochs y Tremecen.

Tornant a la missatgeria del any 1250, no podem sinó manifestar que lo document den Bonanbran és l'únic indici que tenim de la meteixa y que nostra suposició de que dit missatger degué tractar de milicies llogades en terres catalanes, ve sostinguda per lo fet conegut de que sempre l'alcait o capitost d'aquells mercenaris era nomenat per lo sobirà de Catalunya y Aragó.

JOAQUIM MIRET Y SANS

EXPOSICIÓ SOBRE LO LIBRE «DE CIVITATE DEI» DE S. AGUSTÍ

(Continuación)

De la ydola del deu Apollu de la ciutat de Cumes per lo plor de la qual hom la creegue hauer demostrada la destrucció dels grechs, als quals no podia aydar Capitol .XI.

Ne certes con hom se combatia contra los Acheyans e lo Rey dels Straconians, qui ere apellat Aristoniquis, la uentura de la batalla no fou en altra manera sabuda, exceptat per aço que fou anunciat que la ydola de aquell Apollu hauria plorat per .IIII. dies, per la qual significança con los aruspiciens, es a dir los deuïnadors, espaordits de aço, tenguessen que hom deuia aquella ydola gitar en la mar, los ancians d aquella ciutat de Cumane preguaren que no fos fet, e recomptaren .I. na aytal significança esser appereguda en aquella matexa senblança en la batalla que los Romans hagueren contra Anthiocus e contra Perses son fill; e fecren testimoni que per ço que la cosa ere beneuanturosament uenguda per los Romans per la ordinacio del Senat consult; ells enuiaren lurs deus a aquella ydola de Apollu a la qual lauores los pus sauis deuïnadors a aço amenats e interrogats respongueren que lo plor de aquella ydola de Apollu hauria mostrada la prosperitat dels Romans per ço que la ciutat de Cumane ere stada feta e poblada de .I. na colònia qui ere uenguda de Grecia, e que de les terres don eren stades transportades, es assaber, de Grecia aquella ydola plorant hauria significat o demostrat la miseria e la destrucció de Grecia; e tentost apres con anunciat que Arunicius ere uençut e pres, lo qual Apollu no uolia que fos pres ne uençut ans ne ere dolent e fello e ço demostraua per les lagrimes que la pedra de sa ymatge gitaua. § Donques no son gens les costums dels diables scrits en los cants dels poetes deraonablement per tot, car iatsia que ells los demostren per faules, tota negada aquelles [73 v.] paraules han alguna similitut a ueritat; car, segons ço que recompte Virgili, Diana plangue la mort de Camilla e Ercules plora la mort de Pallas fill de Euander. § De aço